

Méontologická kritika tradiční ontologie [2003]

Jméno „ontologie“ je dodatečně vytvořeným názvem pro disciplínu, která se už podle Aristotelova vymezení zabývá „jsoucím jakožto jsoucím“, ¹ což může být pochopeno také jako „jsoucí, pokud jest“. Potud by ontologie byla zcela držitelná, neboť její téma a její zkoumání jsou nepochybně zdůvodněny, pokud vůbec přijmeme, že „něco jest“ a že také „my jsme“. Chyba může ovšem nastat všude tam, kde je rozsah platnosti oné filosofické subdisciplíny chápán příliš široce a její význam přeceňován. Všechno tu především závisí na tom, jak budeme chápat ono „jest“. Vyjděme ze zjištění, že dějiny evropského myšlení byly hluboce ovlivněny těžkým omylem (který zajisté musí být dokonce ještě dnes mnohými teprve nahlédnut), jemuž dal kdysi nejpregnantnější výraz Parmenidés: vskutku jsoucí „nebylo nikdy a nebude jest nyní, najednou celé, souvislé, jedno“ (a „bez pohnutí“).² Takto chápali zřejmě i starší (a ovšem také pozdější) presokratici ARCHÉ (či ARCHAI, pokud se rozhodli pro pluralismus), ale pouze Parmenidés (se svou školou) domyslel vše až do posledních důsledků, jež ostatním buď vůbec nedocházely anebo které pro jejich nápadnou (ale pouze zdánlivou) absurdnost nehodlali přijmout. Nicméně ještě Aristotelés je přesvědčen, že o tom, co se mění, není možná žádná věda³ a tím méně věda, která se zabývá jsoucím, pokud jest (a to i když se o jsoucnu mluví „v několikerém smyslu“). To, co se mění, mění se nutně v momentech časově distancovaných, a má tedy odlišné stavy minulé, přítomné a budoucí. Minulé již nejsou, budoucí ještě nejsou. Ontologie se nemůže zabývat ani minulými stavy, ani stavy budoucími (jako takovými), protože „jsou“ (nyní, v přítomnosti) „nejsoucí“. Aristoteles vidí záchranu jednak v tom, že to, co se mění, se vlastně nemění, a tedy „musí být jsoucí“, ⁴ jednak v zavedení modálního rozdílu mezi jsoucím v možnosti a jsoucím ve skutečnosti...⁵

¹ Metaf. IV. (Gamma), začátek 1003a.

² Citováno z překladu K. Svobody, 1944, s. 57 a 58. Zl. B 7 a 8.

³ Metaf.

⁴ Metaf. IV., konec, 1012b.

⁵ Např. Metaf. V., 1017b.